

adatuk volt. A titkárok eleinte csak a tanács írásbeli munkáját látják el, lassankint azonban a referensekéhez hasonló szerephez jutnak, de az általuk intézett ügyek csak kancelláriai vonatkozásúak. Igen ügyesen figyelik meg az egyes referensek ügykörének a kialakulását és annak differenciálódását. E részben megállapítja, hogy némelyik tanácsos territoriális hatáskörrel bír és a legkülönbözőbb természetű ügyekben intézkedett, viszont mások csak határozott tárgyú ügyeket intéztek. Így a kincstárnok pénzügyeket, a tárnokmester az alája tartozó városok ügyeit intézte, a secretariusok oklevélátírásokat, registrumkivonatokat adtak vagy más referenseket helyettesítettek. A külügyi kormányzatban is a nagyobb kancellária szerepel. (IV.) A kancellária tagjai vesznek részt legtöbbször a külföldi követségekben, különösen a nemzetközi szerződések megkötésében, a külföldi követelek fogadásában és a velük való tárgyalásoknál és végül ők szerkesztik a diplomáciai iratokat. Az utolsó fejezetben (V.) a *cancellaria minor* szervezetének fejlődéséről és az igazságszolgáltatásban való szerepéről szól a szerző és itt is igen figyelemreméltóan viszi előbbre eddigi, nagyrészt kevésbé biztos ismereteinket. Mint fontos mozzanatot kiemeli, hogy a kancellária tagjai állottak élén a kir. curiában működő legelőkelőbb bíróságnak, a *personalis praesentia regiana*nak, és lassankint a „hivatalnok“-bírák által vezetett bíróság lett illetékes a legfontosabb ügyekben.

Sok adatáért a magyar archontológia is hálás lesz. A dolgozat különben igen komoly munka eredménye, értékes megállapításai vannak és szerzőjének további munkásságára vonatkozólag is biztató jeleket nyújt.

DR. KUMOROVITZ B. LAJOS.

Angelus Maria Walz O. P.: Compendium historiae ordinis praedicatorum. Róma (Herder), 1930.

Az előttünk fekvő, óriási apparátussal és hatalmas tudással megírt mű a szerény kompendium címet viseli ugyan, voltaképen azonban nagyszabású összefoglalása annak a széleskörű rendtörténeti működésnek, amelyet a dominikánus Rend egyes tagjai különösen a háború óta folytattak nagy arányokban és folytatnak napjainkban is.

A dominikánus Rend történetének művelését különösen az 1924. évi Constitutiók szorgalmazzák, midőn elrendelik, hogy: „Superiores universi... documentorum curam et historiae nostrae studium inter fratres fovere satagant.“ Ez a

körülmény is indította P. Walzot, a teológia doktorát, volt központi rendi levéltárnokot és a római Angelicum-egyetem professzorát, hogy ezt a kompendiumot megírja.

A latin nyelven írt kompendium a dominikánus Rend történetét három korszakra osztva tárgyalja. Az első korszak tart kezdettől 1507-ig, a második 1507-től 1804-ig s a harmadik 1804-től 1929-ig.

A szerző egyes korszakokon belül először a Rend (alapítását és) általános fejlődését, azután a Rend szervezetének kialakulását és fejlődését, a Rend belső életét és tevékenységét, az egyes provinciák keletkezését és fejlődését, a Rendre vonatkozó általános statisztikai adatokat, végül pedig a Rendnek a világi papsághoz és más rendekhez való viszonyát tárgyalja.

Természetesen a kompendiumban, főleg Pfeiffer Miklós: *Die ungarische Dominikanerordensprovinz* című művének felhasználásával, gyakran esik szó Magyarországról és a magyar dominikánus provinciáról is. Így pl. már a 31. lapon, a Joannes Teutonicus generalátusáról szóló résznél szerző megemlíti, hogy János 1231-ben a magyarországi dominikánus rendtartomány provinciálisa volt, majd bosnya püspök lett, amely méltóságáról 1237-ben, tehát akkor mondott le, midőn a pápa és II. Endre magyar király között viszály tört ki. Szó kerül továbbá többször az 1254-ben Budán tartott dominikánus generális capitulumról is. (32, 81, 639. II.)

A Rend reformációjáról írott részben előadja, hogy a megreformált bécsi konvent tagjai, főleg a magyar országnagyok kéremlére, hogyan reformálták meg a magyar rendtartományt is. (65. l.) Ezt a munkát előbb a bécsi Hunt-pichler Lénárd, majd midőn ez Magyarországról távozott, utána Rieher Jakab rendtag folytatta. A 219. lapon a 41. §-ban mondja el a szerző a „Provincia in Hungaria“ megalapításának történetét és itt voltaképpen igen ügyesen összefoglalja mindazt, amit erről Pfeiffer, Altaner, Ferrari, Mortier, Rösler, Horváth Sándor és mások (legnagyobb részt a Rend tagjai) írtak. Elősorolja a XIII. század folyamán alapított magyarországi rendházakat, megemlékszik a kún miszsióról, Júlián fráter nagymagyarországi útjáról, elsorol ezen időből való néhány nevezetesebb magyar rendtagot, s hogy „studia praesertim Budae florebat“. Felemlíti, hogy a XV. században nálunk a rendi fegyelem annyira lazult és süllyedt, hogy a Rendből való Joannes Dominici kardinális és legátus Budán élete végét érezvén közeledni: „Non apud fratres pro-

prios, sed apud alium ordinem observantiozem sepeliri voluerit". Ezután a magyarországi dominikánusok megreformáltattak. Szerző azután rátér az 1380-ban a magyar dominikánus rendtartomány testéből kihasított és külön provinciaként megalapított dalmát rendtartomány történetének tárgyalására, melyet a magyarországi központtól való nagy távolság miatt szakítottak el Magyarországtól. A dalmát provinciának azonban még az elszakítás után is sok kapcsolata volt a magyar rendtartománnyal.

A második részben (410. l.) természetesen a magyar rendtartomány további sorsa ismét szóba kerül, már amennyiben ekkor még magyar rendtartományról beszélni lehet. Hiszen 1507 után a magyar rendtartomány tényleg már nem sokáig létezett, legfeljebb csak névleg. Pusztulása után csak a XVII. században támad fel, de az 1638-ban megalapított szombathelyi rendház, majd a soproni és a többi, 1702-től már az Ausztriával egyesített magyar rendtartományhoz tartoznak. Így tehát a magyar dominikánus provincia életében és történetében az 1702. évszám éles határvonalat képez. Végül az 519. lapon szó van röviden az osztrák-magyar dominikánus rendtartományról, melyről a szerző megállapítja, hogy a szerencsétlen béke által tőle elszakított konventekkel „vulnera gravia patitur”. Felemlíti itt a szerző az 1913-ban újra alapított budapesti rendházat is.

Természetesen nemcsak az egyes provinciákról, hanem az egész Rendről, annak általános és részleges fejlődéséről, a külső és belső életéről, a Rend sokirányú működéséről stb. stb. megtaláljuk ebben az igen becses műben a megfelelő összefoglalásokat. Ezen enciklopedikus, sok kérdésre választ adó, az irodalmat és a római levéltárak anyagát feldolgozó, a dominikánus Rend multjáról és jelenéről részletes és pontos felvilágosítást nyújtó standard munkát különösen az egyházi és világi könyvtáraknak ajánljuk megszerzésre, mert e kitűnő munka birtokában sok utánjárást, kutatást és keresgélést takarít meg az, aki a dominikánus Rend multja vagy jelene valamely kérdésére óhajt rövid és mégis kimerítő választ kapni.

DR. IVÁNYI BÉLA.

Forschungsinstitute, ihre Geschichte, Organisation und Ziele. Kiadják: Ludolph Brauer, Albrecht Mendelssohn Bartholdy és Adolf Meyer. I. kötet 470 l. + 5 l. ábra. II. kötet 782 l. + 24 l. ábra. Paul Hartung Verlag, Hamburg, 1930. 4°.

A kutatóintézetek létesítésére az elméleti és kísérleti tudományoknak a kutatás eszközei és módszerei kifejldé-